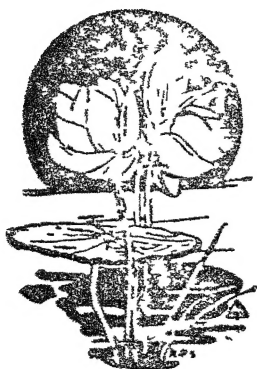

వంచవటి

వెనుక - ప్రవాహుడి, వేలవ ప్రాంత, పట్టణ సమీపాన
ఉన్న గుడిసెగారం.

Presented by
N. S. Sangamanna Rao
7/1/47
మొదటి

పంచవటి

(ఖండ కావ్యము)

మాధవపెద్ది

బుచ్చి సుందరరామకావ్య

నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు

గుంటూరు

అన్ని హక్కులూ గ్రంథకర్తవి

తృతీయ ముద్రణము జూలై ౧౯౪౩

• లిథో • పబ్లిష్డ్ బై • ప్రెస్ కెనాలి •

పి తృ స్త ర ణ

ఎవనికి లెలుపేను నవవర్ష జలధర
 శ్యామసుందరుడు శ్రీరామచంద్రుడు
 యెంత క్రొలిన దృష్టియే కొల్ప దెవనికీ
 దారకబ్రహ్మగాంధర్వగీతి
 లిఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ మెవ్వని కను
 పాక్షలోపలి పసిసాప యయ్యెను
 గరగె నెవ్వడు చంద్రకాంతమల్లు దినమ్ము
 రామాయణమ్ము పారాయణమన
 నా యశఃకాయు పితృశంకరాభిధేయ
 భవ్య మాత్మయే నా దృష్టిపథమునందు
 ద్యోతిలత దివ్యమంగళజ్యోతి యగుచు
 ఒరమపావన శీతల ప్రభలతోడ !

క వి ప్ర శం స

నృత్య సరస్వతీ కటక నిర్వణముం బ్రకటించుకొంచు సా
హిత్య సరస్వతీ హృదయ మిచ్చుచు గానసరస్వతింబలెన్
సత్య పదార్థ కీర్తనము సల్పెడు మత-వితా సరస్వతీ
నిత్యత చాలు, స్వర్గమును నీరస మీ రససిద్ధిముందటన్ :

మోదములోన మోదము పోదురు, భేదములోన భేదమై
పోదురు, సర్వముగరగి పోవును వారలదృష్టి, వారి యా
హ్లాదవినోదముల్ కిడు విలక్షణముల్, కవులన్న నిత్య సూ
ర్యోదయకాల మానససరోవరహంస లటుల్ రసపి యుల్ :

నూ నవఖండ మండల సమన్విత రాజ్యము కాత్తవేదమున్
మానసశాస్త్ర మన్న వె ప్రమాణము లీపరిపాలనం బాకిం
తేని యెటుంగరాని దొక హృద్గతభాష నెకాని దాననే
కానగవచ్చు మా రసజగద్వ్యవహార సమస్త శాఖలున్ :

భిన్నతలేని తీపి గలిగించి దరిదుని భాగ్యవంతునిన్
భిన్నతలేని మార్గమునఁ బెట్టు కవీశ్వరు రాజ్యమందుఁ గై
కొన్నకొలంది నెల్లరకుఁ గొల్లరనానుభవంబు, రండు మీ
పున్నెము పండివచ్చినది భోక్తలుగండు రసజ్ఞ శేఖరుల్. 4

క వి ప్ర శం

అదిగో మాదు రసప్రపంచము రసాలాకారత-జెందగా
స్వాధిష్ఠానముగాగఁజెసి కవితాశాఖి నుదామాఘరి
నాదంబు వెడలింపఁడే ప్రణవమంబంబోలి రామాయణ
ప్రాదుర్భావ వసంత కోకిలముగా వాల్మీకి నుల్లోకియై.

కరగించు శిలనైన మాదు కవితాగంధర్వసంగీత కి
న్నరకంతస్వర దేవతాహృదయసౌంద గ్యాఘ్రోమృత్య సి
ద్ధరసాస్వాదన నిత్యనూతన మహోద్య ద్రాజ్యలక్ష్మీధురం
ధర విద్యాధర చక్రవర్తి యడుగో! చక్షుత్రలోకమునకా.

ఆ విద్యాధరితో సువర్ణమయపీఠాసీనుడై యల్ల స్వే
చ్ఛావాతావరణంపు భోజసురభూజచ్ఛాయఁ గొల్పిండనే
యావాడే కవితాళిదాసరసరజ్యద్రాజరాజేశ్వరుం
దావాలభ్యరసప్రపంచములకే యైక్యానుసంధానముల్. 7

సూక్తి వచనము

రా మ దూ త

ఇదిగో! నీవు నిమిత్తమాత్రుఁ డగుమీ, యేనే సుమీ నిర్వహిం
చెద రామాయణమున సమ స్తమును, నీ జహ్వస్థలికనిల్చెదన్
పద స్వగ్రామకుటీరవాసమునకున్. భావింప నేమాత్రమున్
హృదయస్వాస్థ్య ముటన్నదే కుసురబోధీ పట్నవాసంబులన్ -

పెడకుం బట్టినబుద్ధి త్రిప్పకొను మబ్బీ! యెవ్వఁ డే గంగలోఁ
బడ నీకేమిర! చూచుకొమ్ము తరణోపాయమ్ము! సంసారమున్
గమపన్ నే ననువాఁడ లే నటర, నీ గగ్గోలె కాని! యికం
గడికే యెక్కక నీదుకైత భగవత్ కైంకర్యమాగాపతన్ ।

ఉదయము పార్థివంబు వలయున్, ధ్వనియించిధ్వనించిపోవలెన్
హృదయము రామచామమున, నెల్లపుడున్ స్తుతిపారమన్నదే
యుదరనిమిత్తమై సలుపకుండ వలెన్, బరమోపశాంతి నె
మ్మది కవితాసమాధిచే నిమగ్నముగావలయున్ గృతిక్రియన్.

౫౩౩

అతిఘరమప్రశాంతహృదయమ్మున బ్రాహ్మముహూర్తమందు ని
క్కృతికి నుపక్రమించుటయు జేపకడన్ విరమించుచుండుటన్
బ్రతిదినమందు నీవు పరిపాటి నొనర్చి రచించుటం దనా
హతమునఁ గర్ణికాగ్రమున హంసను స్తంభన చేయఁగావలెన్.

అప్పు డాబ్రాహ్మముహూర్తమందె యదిగో/ యాజానకీరామచంద్ర
 కరబ్రహ్మము వాయురూపిగ జగత్ సంచారముం జేసి తూ
 గుపుతేకల్ తెలవాటు నావట కొచ్చున్ సుప్రబోధులు ప్రా
 శిష్యుల బ్రాణిష్యులదదీయకృపగంటెయెంతయు స్థానమో?

స్థాయి పరిజాతతగుమూలమున నాకు,
 స్థాయి రామచింతనామృతమున,
 నార్తి గలిగి భక్తు లనుకొంటయే చాలు
 వచ్చి గంతుమీఁద న్నాలుమందు.

వేయు నేటికి మా రామవిభువివంటి
 శ్యామసుందరమదనమోహనుఁడు లేడు
 అమృతహదర్తవీరు నామమై చాలు
 త్రిభువనమ్ములు మోహమాద్రితము లగుచు.

నాకడ నీ శాకింత యునినన్ గనవచ్చెనె కోతియాపు? నా
 మాకృతియందు దానిపాడ యైనను లేనిదె, కోతి నంచు వా
 ల్లికి లిఖింపఁ గారణము లేదు, మఱిమియుచేసి, భక్తిమై
 నాడ, రామదూత నని యే నొకతోడ దగిల్చికొంటయే.

ఎవఁడొర కోతి, నే నెఁట? యీశ్వర కేజమునన్ జనించి, వి
 ఘ్నవె హృదయంబుగాఁ గల మనోజవమారుతతుల్యపేశుడన్,
 చవమదనాభిరాముఁడను, నవ్వగు, విన్నకొలంది, గోతి నే
 మవునెడ నాదుచేర కెటు లయ్యెను సుందరకాండ మట్టులన్?

స్వాదవ్రతా ఫలంబులను స్వచ్ఛము లైన జలంబులకా మితా
స్వాదన చేసి చేసి తుడి వాయించి భక్షణముం బొనర్చి వ్యా
సాదులు నున్న హంసగమనాగమము లెఱింగి యింద్రియో
న్మాద మడంచియే కవనమార్గముఁ బట్టరిరా కుమారకా ! 10

నాదసుధకా గ్రమోక్షశమన మ్మయి పొయినయట్టి శ్రుతిపా
నాదలతో శతాబ్దులు శతాబ్దులు యోగసచూఢి నుండి ము
న్నాదియుషీశ్వరుల్ ప్రకృతి కావల నిల్చి త్రికాలవేదులై
యేది ధ్వనింపఁజే ర్దే యీశ్వరవాణి సుమా కుమారకా ! 11

స్థాయి గురుర్చుకొ మ్మభయసంధ్యలలో దినముకా దినము గం
గాయమునాసరస్వతుల గానసుధారసధారచే బ్రతి
స్నాయువు సంతోషబ్దు మలిచమ్మకు తాళనఁ జేసికొమ్మరా
మాయణనిర్వికల్పకసమాధికి నే సచయమ్మఁ జూచెదకా ! 12

ఈ మహనీయయత్నము ఫలింపఁగ సర్వసుపర్వమాలిమా
లామణిచక్ర చుంబితమ్మ లక్ష్మణదేవసమేతజానకీ
రామపదాబ్జపావనపరాగము మాలి నలంకరించి నీ
వీమెయి మానముద్ర వహియింపుమిదేనిను నావహించెదకా ! 13

పావన మా సహస్ర దళపద్మసువర్ణమయాలయంబులో
శ్రీవసుఁ డైనరాఘవుఁడు చిన్తయుఁడై వెలుగొందుచుండు నీ
జీవనపుణ్యతీర్థమున శీఘ్రమై క్రుంకిడి దాటిపొమ్ముమా
యావరణమ్ము నామకుసుమార్చనవేళ యతిక్రమించెడికా ! 14

పోతనకన్నఁ బండితకవుల్ గల రెండఱూ నాఁడు నేఁడు త
ద్రీతిఁ గవిత్వమున్ నడిపిరే తెనుఁగుమన నెవ్వరేనియున్ ?
హేతు వ దేమొ గురైఱుఁగు మొలటిమెటికవిత్వమేని స్వ
జ్యోతి బహిర్గతం బగుట చొప్పుడకున్న నిరర్థకం బగున్.

నీ వాస్త్రాణమవో, త్వగింద్రియమవో, నేత్రంబవో జిహ్వవో
కా న్నట్లే శ్రవణంబవేని మఱి యాకాశంబవో భూమివో
కా వ్నట్లగ్నివయేని వాయువపుచం గా వింక, నే మాదువో
భావింపంగద వోయి రాఘవపరబ్రహ్మైక్యసంధానతన్.

లే వచ్చోటను ద్వేషరాగములు, చెల్లె లోభమోహములున్
దావే మర్లభమ్మా మదమ్ముకు మాత్సర్యమ్ముకున్ ధర్మమున్
గా వ్యవర్థము కామమోక్షములనుం గా వింక నే మాదువో
భావింపంగద వోయి రాఘవపరబ్రహ్మైక్యసంధానతన్.

లే దేమాత్రిము మృత్యుశంకయని యట్లే జాతిభేదం బనన్
రా ద్నట్లే రలిదంఱు లగ్నదియు, దీరా జన్తమే నట్టిదై
నీ దన్నట్టిదై లేక, యాత్మ యొకి తే, నిర్వాతదీపాంకుర
ప్రాదుర్భావముఁ జెందు, రాఘవపరబ్రహ్మైక్యసంధానతన్.

పంచవటి

ఎవియో రీలల నేల మాపెడవు మే మింకేమియున్ గోర ను
కుక్కవ యేదీ యొకసారి మాపగదె యా గోదావరీతీరపం
చవటేపర్ణ కుటీగవాసమాపి పేడు జేపవత్సవ్రత
స్తవనీయమ్మ! బ్రహ్మహువము సేతాలక్ష్మణోపేతమున్ !

నివ రా పుణ్యతపోవరాంతరములో నేకాంతవాసమునన్
లవలీపల్లవశయ్యపై? నలండు లీలామానుషుం డైన రా
ఘవ్రండేన ? మఱి యెవ్వ రా సరస? సాక్షాదాదిలక్ష్మ్యంశసం
భవ యా భూసుత సీతయా? శలి మివే భ క్తిప్రపూర్ణాంజలుల్!

అవ్ర గాని మన లక్ష్మణుం డెచట? శయ్యాకల్పనానంతరం
బవలం బొయెనె పత్రపుచ్చఫలచోరూర్థంబు నేయేడు బా
యువురా లక్ష్మణ! నీకు మాట యనుకొంచుండంగనే వచ్చినా
డవురా! యెన్ని ఫలంబులన్ గు సనఁబెట్టదెచ్చియున్నావురా!

మదురంగఁ బండుపంకలను మాపుచుతేపుచువెచ్చియున్నకున్
వదినెకుఁ జేతి కిచ్చెదవు, వారిది భుక్తియు నిది తృప్తియున్
క్షుధ యెటు పోయె బండె రుచిమాడ వహా జలమెనిగ్రోలకే
బ్రతుకంగ ఎప్పునే పవనపారణమూత్రముతోనె లక్ష్మణ!

ఎటు శమించుచున్నది స్వలింపక లో జరరాగ్ని నాయు నె
మిటో యటు భుక్తిగాఁబరణమించి క్షుధకసుధజేయు లేమిటో
ఇటు లోచరింప శేషఫణి కీ ఎవతారము వాటఁ జెల్లె నెం
తటిఘోషైన దీ యథులనాథులనాపటహంబు లక్ష్మణ!

స్థితరం బైన యోగసంస్థితి జేసి
చిత్తమే క్షీరసాగరస్థితి వహింపఁ
బాలతరగల నాలీలగ్రోలు నీకు
నీఫలజలంబు లెటు దుచియించుఁ దండ్రి!

అడవిని క్రొత్తక్రొత్త లయినట్టి ఫలంబులు దెచ్చి చేతి కి
చ్చెడునపు డెల్లఁ దద్రుచివిశేషము లీ వెఱిగించుచుంట నా
పడి కొనితెత్తు వీ వనుచు భ్రాంతి వహింపరయేని యంతప్రే
ముడిగలయన్నయు నది నెముట్టును రేఫల మొక్కఁడేనియున్?

చూచుచున్నయట్లువినుచున్, వినుచున్నటుచూచు నీవు మూ
చూచుచునే ఫలంబులకుచుల్ గ్రహింతువుగాని నాలకపై
వైచుక కాదు కేవలము వాసుకి వి ఎచుమాట పారికి
దోచుచు మాచుషత్వమున దోగిన హేతుప్రచేత లక్షణా!

వలపున కచ్చమున్, మొగలిపంటిది వీచెలి, నీవు భోగిమం
దలసుకుటాయచూచుడవు, నై జముగా నవకామయకావనో
జ్వలత క్షణక్షణంబును బాసంగుచు నాగకులమ్ము, కెల్లు రాఁ
గలిగితి చుట్టవేసుక సుఖంబుగ బ్రాదుట పుచ్చకుండఁగన్.

పదముల నంటి వేడెడివి పాపము నీ వెచువెంట రాఁగ మీ
వది నెకుఁ దోషతోడు వనవాస మొనర్చును లెమ్ము లక్షణా!
ముదలయొసంగు మంచును బ్రపూజ్య సుమిత్రయనంగనాఁడునీ
హృది నెఱిగింపనొక్కా! హృదయేశ్వరియుచ్చులికంబునాచుగన్.

నిల దనువాడ న్నావనివాసముకుం గొనిపోవఁగా, గుఱూ
హల మది లేకనా? జనకు లా గురుపాదులు పేరుఁ బెట్టిర్పూ
ర్తిశ యని, నీ క్కనాగత మెఱింగిన యంత మహర్షి వాకుఁ ని
ష్ఫల మగునే పరస్పరముఁ బాయుట తప్పనె తప్ప దెట్టులన్

జనకునియాజ్ఞచే వనికి సాగఁగ నుండినయట్టి నేను, నీ
జనకుని యాశయమ్మున కసమ్మతి నూను టసంగతంబు తో
డన గొనిపోదు ప్రాణమిచ్చటన్ బడియుండు శరీరమంచుఁ దె
ల్పినవయిఁ గాదె, నిన్నడుగువేయగ నిచ్చినదామె, లక్ష్మణా

ఏటనో యున్న దయోధ్య, యంగువను వీయిల్లాలు, నీవుంటివి
య్యలవిన్ బంచవటి శిలాతమునం, దా నేమి యేకత్ర యు
న్నటులేకా సతి యోగనిద్రను త్వదీయాత్మానుసంధానతిన్,
ఘటముల్ దూరము లైన నేమి మఱు లొక్కండె న చంతపృథ్వా

అణుమాత్ర చ్యుతి లేనియోగమున నిత్యస్వచ్ఛ మాణిక్య ద
ర్పణమా నీహృదయంబులోఁ బ్రతిఫలింపన్, నీసతిన్, నీ వను
క్షణమున్ జూచుట లేదొ, యాయమయు నీశ్వాస్తోర్తిరూపంబైల
క్ష్మణ, కై నేయదొ నీకు నామెకు వియోగంబౌట యింకెట్టులో?

అనాఁ డొక్కొక్కయాకె చేతి కిడగ్గా న్నాయన్న యీపర్ణశా
లానిర్మాణ మొనర్చినాడ, వొకవేళన్ నిద్దురం జేసి తే,
యేనాఁ డెట్టినిశీఘ్రము దయినఁ దంద్రీ? లక్ష్మణా! యట్టె యా
సీనుం డయ్యెద వల్ల ప్రాంగణశిలాసింహాసనంబునన్.

పద నిద్రింతురు పూజ్యపాదు లదిగో పాపాణశుహాసనం
బెదురు జూచుచునుండె నీకొరక నై, యెకాకివై, సూరుచు
జెడుగా రే తెలవాటులం గునిఁవాళేలేక సూక్ష్మముగా
నది శబ్దించిన విందుఁ బానుచెచ్చ లోయి! నివి విర్రవతై!

ఈలలితంపు దేహలత కెండ యొకించుక సోకకుండ నే
లాలవలీలవంగలతలక గొని చెంతల నాటి చేతిని
రాలను బెంచ మీనదినె రమ్యవిణాన మమర్చి కొంటి కా
బోలు శిలావితర్దికకుఁ బొల్చిన చందనమూల మందునక

స్వచ్ఛాకాశ గభీరపర్వతదరీ సాంధ్రాటపీ నిర్ఝరీ
స్వేచ్ఛాగానధరీత మైన, ప్రకృతి స్నేహనుబందమ్ముతో
స్వచ్ఛందానిలభుక్తితో, దప మిటుల్ సాగింతువె, ప్లవ్వవ,
ల్లిచ్ఛాయాసుఖ వేదికక, వివయనిర్లిప్తాంతరంగమ్మునక

చందనమూలదేశమున స్వచ్ఛశిలాపలకమ్మునందు, నా
నందతరంగముగ్ధనయనమ్ములతో, బామ లెత్తి చూతువే
యెందుల కోయి! మా రఘుకులేశునియానతికన్ననీకుఁ గో
రం దగినట్టి దేది, యొకరవ్వయు లేదు గదోయి, లక్ష్మణా!

అంతసమాధినిష్ఠుడవె యయ్యాను జీమ చిటుకు- మన్న గు
ర్తింతువు విల్లు నమ్ముల ధరింతువు, భద్రము, ఘోరరాక్షసా
క్రాంతము, స్త్రాంతమంతయును, రక్షణభారము నీకుఁ బెట్టి, వి
శ్చింతగ నిద్రఁ జెందెదరు, నీతయు, శ్రీరఘురామచంద్రుడుక

అమితప్రోజ్వల మైన, నీయమృతదేహచ్ఛాయ యీయంధకా
రమునక, సైతము దృక్పకంబును, సువర్ణన్నాన మాడించెడుకా
నుమనోజ్ఞం బగు నీస్వరూప మటులే చూడంగఁ జూడంగ ని
ర్నిమిషంబై నయనదవ్యయంబును, మనోనేత్రంబు విప్పారెడిక.

యమితప్రోజ్వలం

ఏ వ్యావృత్తి యొకింత లేక, నిరతం బీదెవస్పృష్టిక్రియా
కావ్యగ్రంథమునే కరిచుకొనుచుక, గంభీరశైలాళి మా కన
నవ్యాఖ్యల్ పరికించి చూచు మునిబృందం బంతరార్థం బిటక
సువ్యక్తంబు భవన్తుఖంబున నొనర్చుక, భాష్యకారప్రభూ !

ఏ వా యన్నయు నివ్వనిక వెడలిసక, మీ యశ్వినీదేవతా
లావణ్యాధికరామణీయకతనూలాలిత్యముం, గ్రోలఁగా
మీవెంటం బడి దేహభావ మన లేమీ లేకయే, వచ్చి, మీ
భావైక్యంబునఁ జొకుట యిచట జివన్ముక్తి ఋష్యాళికా.

అఖిలారకామ సమన్వయ వాపిత
పరమ స్వధ రనిరహణ చణులు, పరమ స్వధ రనిరహణ
అలోక్యమైన పిపిలి కాది బహు
పరమస్వధ రనిరహణ చణులు, పరమ స్వధ రనిరహణ
లుపనిష త్పుణ్య పీయూష పాన విశేష
దినదిన సవన వోతేజతాత్మ
లాజ్ఞానిరీక్షక మాంసవాహన దహ
రాకాశ వీధి విహారదృష్ట,

లత్యధిక పంచవర్ణమయ ప్రభూత లింగైశ్వర్యమున ముండు
చిత్ర-భామది కాంతర జవదేవ ప్రేక్షిత సీమన్తి

నిరత సుఖ లోలు, రతిపూజనియు తైన
మానులు గదయ్య! మీ శ్రోతృమండలంబు

అత్యాది సప్తమహాముఖుల్ వారె, త
చ్యరణసంస్పర్శయె స్పర్శ వేది

అతఁడె యాపస్తంబుఁ డావృత్తచక్షువు
కేవల బ్రహ్మపదావలంబి, బ్రహ్మ
యా నారదుఁడుతురీయాతీతుఁ డాకాశ

గమన దూరశ్రవణములవాఁడు,
అవలి జాబాలి, యత్యద్భుతావహ పర
కాయప్రవేశల్లాఘవము గల్గఁడు,

సంయములు వార లరుగ! స్వచ్ఛందమరిణు
తొటయే గాక, సకరీర మైనయట్టి
స్వర్గసుఖ ముందు రని పూజ నలుపు, టీరు
లోకసంగ్రహణార్థ మానేక దయఁ!

ఎట నేఁజ్జినిగాని యేమృగమువేసి వేయకే పోగఁగ
న్నటులేచూచుదయాంబురాసులుగదయ్యా! నీవు నీయన్నయే
మిట్టికై తాల్చెద రా శరాసనములన్, మీ రట్లు లెల్లప్పు డ
న్నటు లీ ఘోరవనస్సలీదరు జనంహారం బొకం డుండెగా!

వదిలము లక్షణా' యిచటి కంచవట్తటి నింతదాటినకా

విసులుచు నుంచు రం దినుక వేసిన గ్రాల్నియట్టు లెందు ద

త్పదదళితంబు గాని దగుపట్టమ వారల మని-పట్టలకా

११ నెదలదు జంతు వేదియును మింటను బాటదు పక్షి నైతముకా.

అవురా! యెంతటివిత, సాజ్జష్టుగ మ్మాంసాహరియా కూరజం

తువునేనీ యిచటకాదపోమహిమ సాదుం చేసెనే కాని, దా

నవుండై పోయినయట్టి మానవు నొకింతకా మార్చలేదయ్యెవా

క స్తవిక స్వస్థితికన్న వచ్చు నక్షమంత్రం బెంత దుష్పాధమ్మా

మణిదీపికా స్వర్ణమందిరాంతపుర

१२ స్థల హంసతూలికారల్ప మేని,

చంద్రకాంతోప లానానమంటకమధ్య

నవరత్న సింహాసనంబు గాని,

१३ వైదూర్య సీల గోమేధిక మరకత

వినుమ పాదుకావితతి యేని, ఎన్నోని పరిశీలు

ప్రమయజ్ఞ సేవక స్ఫటికపాత్రానిత

బహువిధ ప్రసవాసవములు గాని,

చతురుదధి మేఖిలో వలయిత సమస్త

భూతధాత్రీశ్వరీ కరాంబుజము గాని, సర్వభూతలక్షణము

రామవనవాస, దీక్షాధురంధరతను

నింతయు సడల్పజాల వయ్యెను గదయ్యె

అమితప్రేమ రసప్రసన్నము, సదా-ధ్యక్ష ఏమటే గాదు, త

న్నమతాగంధమే నాటసీయఁ డహహా, మాజానకీజాని, ప్రే
మ మయ, త్యాగమయ, స్వధర్మమయ, సంసారస్వయాసమై ధ్యే
యము నూ కెల్లపుడల దే యొససె సత్సంతా క్రమాధుర్యయై
ప్ర. ౧౬/౧

యమనియమాదులక, శమదమాదులచేతను జిత్రశాంతి ముం
దమదుచుకొన్న, వీరపురుషా గ్రణి ధూటనె యట్టిరాజభూ
గమును బరిత్యజించె దృణకల్పముగా నొనర్చిచ్చి వ్రానిచ్చి
మృత్యునకు సామ్యమాతనిగృహ వ్రతసిద్ధికి నుద్ది యున్నదే!
పితృవాక్పాలనకై, కరణ మగు పృథ్వీరాజ్యమెల్లక దృణి
కృతముం జేసినయటి యన్న హృదయ ప్రీతిగర్వమె యెల్లజీట
విత మిట్లర్పణఁ జెసి, విస్తృతునిఁ గావించే శిరోధార్య మ
ప్రతిమానము భవచ్చరిత్ర మసిధారాతిక్షతిక్షవతా ' కెసి
కావించినావు, గొదావరీసుఖవాయు ఎచి తా కలగిన

పరిచితస్థలిలోనఁ బరశాల,

సమకూర్చిరా, వాశ్రమముతోడిపాటు నీ సమకూర్చుము

తారామచంద్రవిహారభూమి,

నెలకొల్పినావు, చిన్ని సరస్సు కొంపవాని,

నీలోత్పలస్వర్ణసరజముల, చల్లకల తలవలవల

నిలిపినా, వాంరమణీయ వృక్షచ్ఛాయ,

జాఁకరామవిక్రాంతిపీఠి,

మఱపునకుఁ దెచ్చినావు లక్ష్మణకుమారా,
అన్న వదినెల, కయ్యయోధ్యాపురమ్ము,
నిమ్మహారణ్యమందునే, యింద్రభోగ
మమరపదవియు, స్వర్గసౌఖ్యము ఘటించి.

పరో రాజ్యము నీకు నీవలయునే, యేతెము సింహాసనమ్ము,
బారోహ్యపుష్ప దేవ రాష్ట్రపు ధనుర్జ్యోతిఃపితాశీవిషపాము,
కూరాకారశరమ్ముతో, నిలుతు నీకుంబ్రకంగా, నన్న నీ
త్తిరుంజాచి, జగత్ప్రాయం బడలిపోదే, నాఁడు రామానుజా!

సమమై పోయెను, క్రోధశాంతులలులన్ సందంభముం జూపి సం
యమనం బర్హతటిలో, బానర్చితివి రామాష్ట్రప్రకారంబుగా,
శివితంబై జ్వలగ్ని చందనముగా సాక్షాత్కృతం బయ్యెఁబ్రా
ణముఁ కైంజుమి మంథరాయుతముగన్, గై కేయి కానాటికిన్,

గుణ మగువడ్ల నెజ మనుకొందువు, మద్గుణ మున్న నుంత నై
రణ మొనరింప నేర వృషరాధయు దైవతపీఠినుండి ల
క్ష్మణ! డిగ్గకే విచారణను సల్పినచో నరజాతి భూమిపై
మనుటయే దుర్లభంబనఁడె మారఘరాముఁడనాఁడు, లక్ష్మణా!

హృదయము నెప్పు డూర్ధ్వమునకే పుగించుక యీ నరత్వము
న్నది యొకలీలఁ జేయఁ దెలియంబుననే మనుజుస్వభావ మ్మా
పదవిని డిగ్గకే, పతితపావనుడన్ బిషంబు రాదు, మో
చదు వొక రామచంద్రునికె సర్వము హృద్గతమోయి, లక్ష్మణా!

పరులకె కాని దైవ మనుభావము, ఏకా రఘురామమూర్తికే
నరుడ, నటన్న భావమె, మనంబున నయ్యభిమాన ముంటనే,
నరున కుదారజీవనఘనత్వము నంత యనుగ్రహించె, దా
నెఱుఁగునె దైవమేని మును పెన్ను నటకృపాసహిమతల్.

ఎపు డొకటేనుఖంబయి, యొకేమక కావలెనన్నఁగూడఁ గ
వ్వపురుచి యన్నదే పడయఁ జాలని దైవతకోటికన్న, నె
ల్లపు డొకదాని నొక్కటిగ నంటుక వచ్చుచుఁబోవు కష్టసా
ఖ్యపుఁగలగల్గు గల్గు నను లన్ననె ప్రీతి జవించు లక్షణా !

కన్నెలు కన్నెలే యగుచు, గల్గుము లేగిఁగొని తెల్లులొ
టన్నది లేనె లేనియపు డందఱు నొక్కఁకొని పెద్దఁ
బిన్న లటంచు లేనపుడు, బింబముకుం బ్రతిబింబ మంచు లే
కున్నపు డింక స్వర్గ మదియుండియు నేమిఫలమ్ము లక్షణా !

పరుడే యాభరతుం నీయులులనే ప్రాణాధిపండ్లైన సో
దరుడేకా రఘురామచంద్రుల కెటుల్ దండె తినఁడంచు ను
ద్ధరతం జూపితి వల్లనఁ జెఱుక లేదో సకరామాత్ర మ
తైఱ గెల్లఁ భవదీయ భక్తిగరిమోదేకంబె సూచించెడిక.

నీదియ కాదె రాజ్య నుది నే నెటు లేలుదు ఎఱుఁగాను నీ
సామకలే యనక భరతుభక్తికినై రఘురాముఁ డెంతో యా
మోదముఁ జెంద ఖేదముచు బొందెద వగ్రజప్రేమ యొకనే
సోదరుడేని నీయులులఁ జారగొనందగఁడేమి లక్షణా !

అడవికిఁ బాటఁదోతఁగద యా సవతన్ను యయోధ్యనుండిమా
వడసెడిరాజభోగ మెడఁబాపి భ్రష్ఠి ! భరతా ! యిఁకామెకుం
గొడుకువె గానఁ బాదుకలఁగూడ హరించితి విప్పు డీ నెపం
బిడి యనునంతదాఁ కరిగె నేలొకొ నిహృదయంబు లక్ష్మణ !

ఉదయము నిత్య మీవు శిరసాగైడి వాదుకతాటచేత నీ
మది కవి యన్నజాల నభిమానమె యందులకే నటయ్య యీ
వ్యథ తిరుగఁ రచించుకొనవచ్చును భాగ్యమొ లేక బంగరో
కొదవయొయ్యరణ్యమునఁగొయ్యమునుంగొణతంబులక్ష్మణా

తోడిగెడు రామపాదుకలఁ వోడ్కొనిపోవుచు నీకు మాటుగా
నిడియెదరాజ్యపీఠి ననఁడే భరతుం డిఁక వీని నింతతో
విడిచితి నే ననఁడె రఘువీరుఁడు దాఁ దిరుగాడు పెట్టులో
యడు గిడరాని కంటకసమాకుల మివ్వనమంచుఁ గుందితే ?

అవి చన నేమిలే తిరుగ నట్టివి వేఱ ధరింపఁబోఁడె రా
మువుఁ డని లోన నెంచు నవకాశమె లే నటుపల్కి రాజగౌ
రవ మిడి యల్లపాదుకల రామఁ డిడెన్ దనమాటుఁగాఁగ న
య్యవియును రామునింబలెనె యప్రతిమానములొక్కొ లక్ష్మణా !

మొదలే తల్లికి వెనకఁ దల్లిగడ వ్యామోహంబునకజూచుకొ
న్నదిగాఁ గన్నులఁ గన్నబిడ్డలుగ బాల్యంబాదిగా నెన్నఁడే
నెదురే పల్కనివారుగా భరతుఁ డీ లేకంబెకా యేమి యా
డదమో లక్ష్మణ ! కారణార్థ మిటులంఁడెన్ కరూపంబుగన్.

ఎక్కడికి నక్కడికె సరిలే య బంతు
 నోర్చుకొని యెంత మనసు కుడుర్చుకొన్న
 నడవి యనినప్పు డడవియే యగును గాని
 యొక్కనాటికినేని యయోధ్య గాదు.

సమశీతోష్ణసుఖప్రదంబు బహుసన్యశ్యామలంబున్ ఫల
 ద్రుమసంశోభిత మైన కోసలయునందున్ సర్వసంపత్సమృ
 ద్ధమయోధ్యాపుర మొప్పదేప్రకృతికాంతాగర్భశుక్తుతమో
 తమముక్తాఫలవైఖరిన్ ధళధళోద్యత్సౌధపారంఘరిన్.

వివిధపుష్పద్యాః విశ్రాంతినేదికా
 సుఖవాయుసేవ నోత్సుకజనమ్ము
 నవనవోన్నేష సౌందర్యలక్ష్మీ రత్న
 దర్పణోపమిత రథ్యాతలమ్ము
 జనపదాగత ధాన్యసంచయ క్రయ వస్తు
 సముదాయవిక్రయ సామరవము
 తత్తత్ప్రదేశ నూతననిత్యనిర్మిత
 లీలానివాస కేళీవనమ్ము
 సకలరాజకీయసంస్థా వ్యవస్థాధి
 కారివర్గ ముఖ్యకార్యనిలయ
 శతశతాధికమ్ము సాకేతనగరమ్ము
 స్థూతిపథమ్ముఁ బాయు పెటుక్షణమ్ము.

సరయామాతృక్షీరము
మఱువ యెఱ్ఱాధ్యక్షరీకుమారిక వృద్ధిం
బారసియు నెప్పట కప్పుడే
చిరచూరిన మైనయట్టి శిశుసమ్మితమై

హాసరోద్యానమాలలోఁ బ్రభాతములను
వివిధపుష్పాపచయము. గ వించుపుష్ప
లాంకాగీతికలకుఁ దాళములు వేయుఁ
దన్నది సదా తరంగహస్తములతోడ

తటము నెటు చూడ ప్రాంతకాంతారవాసి,
పరమవిష్ణుగర్భితపస్వి వాద
చిహ్నముద్రిత మెందు దర్శించినార
లీర లటువంటి పుణ్యవాహినిని దిరిగి

నడికిరేయి జలక్రీడ నడిపిపోవు
నప్పరోజన దివ్యదేహములనుండి
లులిత మునుంటఁ దన్నదీజలము సతము
లలితలలితంబు లాలితలాలితంబు.

ఆయెడ ఘట్టఘట్టవివిధాసరపాళి నిష్కణ్డలై త్రయీ
గాయనగాయసీమణులు గాన మొనర్చుచు నుండరే యువ
స్నాయములందుఁ బ్రత్యుపనివత్తును గేయముగా నొనర్చి స్వ
ర్గీయపదాతిశాయి యయి కేవలబ్రహ్మపదమ్ము నంటగఱ.

అముఖబ్రహ్మతేజము సహస్రముఖంబులఁ గానుధేనుచి
తామణులట్లు శిష్యసముదాయము కాఁకలి దస్సి తీర్ప బో
నామృత మిచ్చుచుండఁ రె మహామహితాత్ములు మాచించున్ద్రులం
దేమి వచించుచుండినను నీశ్వరవాణి ప్రతిస్వనింపఁగన్.

ప్రాశన కిన్నియంబువులు పర్ణములున్ ఫలముల్ గదా తప
రాసులు ప్రహ్లాదాదులు పరాశరముఖ్యులుషీంద్రు లీశ్వరా
దేశ మభిస్వరింపఁ రె శ్రుతి స్మృతిరూపము గాఁగ మేఘ గ
ర్జాశతముక్తకంఠముల సర్వము యోగబలమై వారికిన్.

ఫలమె భుక్తికి నటు గాని పక్షమందు
నట్టి దేదొ యపకృపదార్థ మంతె
యన్యజనమున కే నవధాన్యములను
నేల నెవరేని దున్ని పండించు తెల్ల

అతిధిపూజాపరాయణు లర్చ్యమాన
హరిహరపితామహులు పురుషార్థపరులు
బ్రహ్మతేజఃప్రపూర్ణులై పరిథవీలరై
యజ్వ లఘ్విరై బ్రజ్వలితాగ్నులట్లు.

సరయాతీర శిరీషపుష్పవన సంచారం బయోధ్యాపురీ
మరుచి త్యానుభవంబు లో మఱపువచ్చున్ వచ్చినం గాని త
త్పరమామ్నాయ పవిత్ర శీతల వచోధారాబిషేకమ్ముఁ ద
త్పురవాసి ప్రబలానురాగము నొకపుణ్ జప్తికిన్ దక్కునే.

మిన్ను మిన్నును గానరానియటు గ్రమ్మె జమ్మచీకట్లు నా
యన్నా! లక్ష్మణ రాక్షసకులము ఘోరారణ్యమేగాక యా
సన్నంబైనది కాళరాత్రియును బాషాణంబునం దొంటినే
యన్నావా? యటు పర్ణశాలఁ జొరరాదో నీవ్రతంబొప్పదో

అవిగో ఘోరతరాధృటుల్ వినుట లేదా? విన్న నేమాయె నం
టవు గాఁబోలుచు నీమనంబునకు ధ్యానంబందె యున్నావు దా
నవు లేరే నిలుపుక్కగా మెదిలినంతక జేత విల్లందుకొం
దువుగా లక్ష్మణ! డించివేతుగద చిన్నద్రక్ సమున్నిద్రతక్

అటులఁజూచిన నెంతఘోరము మనుష్యవ్రాతముంబట్టి తం
పటలం బెట్టుచునున్నవా రసురు లీవ్రాంతంబునంగూడ నెం
తటిదుర్గంధము చుట్టవేసినది నీ నానాపుటంబందె చొ
చ్చుటలేకున్నదో రాముఁ డాజ్ఞ యిడ కచ్చో నీవు పోనెరవో.

ఆ ముని పాప మెవ్వఁడొకదా' యటు పట్టుక యంటఁదీతురే
చీమలమట్టి కింకఁబయిఁ జెండుటయా యొడలెల్ల వాఱలే
గా మఱినెత్తు భైరవులు గ్రమ్ముచునున్నవి కథ్య వానియం
దేమియు లేదు దోసమని యీశ్వరచింతి యొకండు దక్కగఁ.

ఎవఁడొ రక్కసుఁ డేదో వచించుచుండె
ఖరునితోడుతఁ దోడిరక్కసులు వినఁగ
వింద మొకవేళ మీర లీ విపినమునకు
వచ్చు టాదిగ నడచినవార్త లేమొ.

నరు లొకఁఁడువృద్ధి రీమనవనంబును జొచ్చి స్వకీయ మట్టు లే
ర్పఱచుక పరశాల నదె పంచపట్టి నివసించుచున్న వా
రిరువురు వారిలోఁ బురుషు లింతి యొకర్తుక యెల్లవెంట నొ
క్కరు విడనింక నొక్కరుగఁగాచుచునుందురువారలాయముకా.

ఎటఁ బొడగట్టువాని నలనే పుటమార్ప వ్రతంబు గొన్నవా
రట! యిటువంటిపాముపగ రాక్షసు లన్న నె గాని బాధనాం
దుట సహాయంపనోపరట దోమయుఁ జీమయునేని'యబ్బ'యి
య్యటవిని నేటికిఁ వెలసి రన్నయుఁదమ్ముఁడురామలక్ష్మణుల్.

నరులన ద్వేషభావముననా వధియించుట పాపపొట్ట కీ
శ్వరుఁ డటుపెట్టెగా మనకు భక్షణ చేయనె చేయరేగచా
పొరిగొన నేటికో మనల బుద్ధి గలార మటాచుఁ జాటుకొం
దురు నరు లంతకంతకు నధోగతిలోఁ బడిపోవుచుండియుకా.

పసులవిధమ్ములకా దనుజభక్షణ కేర్పడువారికిఁ దహా
భ్యసనము వ్యర్థ మంచుఁ గద భంగమొనర్తుము దానదైవ వి
శ్వసనము రె దటండ్ర మునిశాలిశు లట్టులెయైన నేటికి
యసురుల కొక్కలాకనె శివాలయముల్ నవలక్షకోటిగకా.

మృగముల్ పక్షులు మీకు మాకెటులనో మీరేనిచూకట్టులే
భగవన్నిర్ణయ మన్నఁగాని మది కే పట్టించుకోబో రనా
దిగ నీవచ్చె దివారి కడ్డుపడి మ్రొవంపంగఁ బై వత్తు రో
విగ నె ట్లి మరుపద్రవం బడచి స్వామీ' మమ్ము రక్షించెదో.

పొడిచినది చుక్క చీకట
 లడగెడి దూకుపదె తెల్లనాయెచు జెవులం
 ఒడుచుండె విహగరుతములు
 గుడి వై తాళికుల మెలుకొలుపులు వోలెన్.

ఎమరెమరన్ ధ్వనించు సెలయేటికి నావలికొండ సోల్పునం
 దుదయముఁజ్ఞితైక్యలటలూగుచువాలుచు నొయ్యనొయ్యలో
 నొదుగుచుదూరదూర మగుచుండెడి నీడలఁజూచియన్నయునో
 వది నెయు సీపు సూర్యభగవానున కర్ఘ్యము లీయవత్తురె.

ఎవ కెవరిఁ గూర్చి శోకెలె
 దపు స్వామీ యవిగో! యిస్మహారలఁజారలే
 మివుల మలిసమ్మ లొనరిచి
 నపి శుద్ధసువర్ణదర్పణకవాలములన్.

మతిఁ బుత్రవిరహహేతుక
 పితృమృతియే గాక దుఃఖపీడితజీవ
 స్తృతమాతృశోచవీయ
 స్థితియుఁ గలఁగించుచున్నదే సామిత్రి!

ఆస్వస్థానమునందు నున్నయెడ జ్యోత్స్నాపూర్ణమీరాత్రి నె
 ట్లాస్వామింతొ ప్రియాద్వితీయుఁడనగా నారామదేశమ్మరన్
 నాస్వామీ! యెటువంటిరెయి యెటుఁగొన్యప్రాచమమైపోయె న
 ర్వస్వ మ్మొక్కతపోవ్రతిమ్మనకె ధారన్ బోసికొంటే ప్రభూ!

చియుద్యానసరోజలాంతరితతీరానేకభూమిమహా
 చ్చాయాదృశ్యసహోత్సుకప్రియసఖిసంయుక్తినాకావిహః
 రాయతంబులు పూర్ణమానిశలు వాయుంబోవు చిత్తబెటుల్
 న్వాయత్రీకృత మైన నాయనుభవం బాలాటి దేనాటికిక.

కడచెన్ బూవులవందుగెరబలె నదో కాలం ఒదో జీవితం
 బెడ మైపోయెడి నాడునాటి కకటా! యింతేనిసంబంధ మే
 ర్పడకే వేర్పడుచుండె నుందరదివారాత్రంబు లెన్నెన్నో యె
 కడిదీదీక్షావిధి యిట్టి వింక బదునల్లా హా ' వసంతస్తువుల్.

చూడన్ లేముర తండ్రివల్కలమటుల్ చుట్టుంగె గంజాపులే
 నీడల్ వాటెడిమేని కొత్తిడి యగు నీ రాసు మాసుండవే
 లాడన్ జొచ్చె నవేమి టోయి తగనీలాలన్ జడల్ గూడ నా
 వీడన్ రానొకొ నీనినీ వ్రతసమాప్తిక జేయు పర్యంతమున్.

ఇది పీతాంబరనూ మతే దయనఁ గానీ హేమచేలంబ నీ
 మది కెట్లాప్పెనో యెన్నోయెన్నో ఒకక్కజాని మొక్కొన్న నే
 గద మాన్వామికిఁ గట్టబెట్టెమధుమంబుల మహర్షులకు
 దువకున్ వల్కలమా వ్రతంబ కమజాదూరంబ ధర్మంబటే.

కన్నెన్ నీ కిడువేళ నాజవకుచేఁ గవ్యాపీఠచ్చువన్
 బన్నీటన్ గడిగించుకొన్నయవి యా బంగారుపాదమ్ము లీ
 కన్నీటన్ గడుగంగఁ జాల మనసాఁ గవ్వొప్పి తెమ్మిల్లు న
 న్నన్నయ్యా! యెపుడున్న వేగదర ధ్యానమ్ముల్ తపోస్థలున్.

నీ వీనాసనబందనిశ్చలత ద్యానింపంగ ద్యానింప ము
న్న వెల్వడ్డవి దుఃఖబాష్పములు గా వానందబాష్పములకు
భావావిప్రత గల్గెగాని యది నీ బ్రహ్మైక్యసంధానమా?
శ్రీవైకుంఠవిహారమా? తెలుపుమా! క్షీరాబ్ధిసంచారమా?

లోకముమముఁజూచినవ్యకొనుడు లోలోనఁ బుష్పంబెదో
యాకంబం బడ వెల్లడింతువటరా యానందహాసము నం
తేకాదే యమృతాశ్రవుల్ గురితువే ఈపుష్పలోకముకు
నీ కేదో పరిభాష యున్నయటుల మీచందమె తెల్పలే.

పుష్పంబుగూడ మోహపడిపోవుచు నీమెయి వ్రాలి బంగరుం
బుష్పంబు పూజ గూర్చినవి పూర్ణసుధాకరుఁ డీచ్చినాఁడు నీ
కిష్కరమూర్తిమంతునకు నెప్పుడో కప్పురపున్నివాళి నీ
నవ్వుక నవ్వు దృగ్విలసనం బిఁకవైన ననుగ్రహింతువే.

ఎవరో పాపము దేవకాంత యదిగో! హేలాగతి వచ్చి యా
సంఘాత నీవవకోటిమన్మథవిలాసస్ఫూర్తిమన్మూర్తికి
వివశంబైనది లక్ష్మణా! యొక కృపావీచిక బ్రసాదించి తే
ర్చవె ధ్యానస్థితిఁ దెల్లవాటిచి తదాశాఙ్గ్యతి చల్లారువే

పునఁబుట్టంబుకుఁదోడు కెంజిపురుసొమ్ముల్ తీవయొడ్డాణము
కవశంపకు మెయిఁ బాటుటాకునఁ బయంటదీర్చినచెంగలకు
పవిలాసంబుగ నిల్చియున్నయది పాతొడింద్రచాపంబటుల్
కవ కన్నెత్తినఁ జాలు నింక సశరీరస్వర్గసౌఖ్యం బగు

తెరచితి గాని కన్ను లటు తీక్షణములైన విలోకనములం
బటపెద వేటి కోయి శిశుమానసమూర్తులు గారటోయియా
సుత లింక నందు నుందరులు శుభ్రహిమద్యతులప్టివాగు నె
వెఱుంగనివాడవా? యెవర నీ వనుచున్ నింసింపజాతువా.

కను తెఱచువటకుఁ దెఱచిన

కను తెఱచినయట్టు లుండఁగాఁ గాచుకొనెన్

కనికరము లేదె పాపము

వినుచు నేదో యాలకింపవే సుమహత్తా

సిరి తోబుట్టువుగా జనించిన ఘృతాచీ నామకక్షీరసా
గర రాజేంద్రకుమారి వచ్చరను స్వర్గంగాప్రవాహంబుశీ
కర ముక్తాఫలమ ణ్యయత్నకృత రంగద్రంగవల్లీ విరం
తర సాభాగ్యమయేంద్రసిలమణి సాధశ్రేణికావేదికన్

పవలున్ రే యనుజేద మేర్పడక శుభ్రజ్యోత్స్నతో సర్వకా
ల వసంతోత్సవ నిత్యయావన మహూల్లాసంపు సంపద్ధనా
బవు స్వర్గంబును పీడగావలసె నింద్రాజ్ఞన్ దలన్ దాల్చి నీ
వెవరం చింత తృణీకరించెద వటోయీ! దేవకాంతన్ వనున్.

ఆప్రాణప్రతిమా ప్రియావిరహబాధాంతంబు గావించి స్వ
ర్గప్రేమామృతధారలోన నినుఁ బర్వస్నాతుని జేసి ని
త్యప్రీతుం బొనరించుచుండు మనె నీ వా దేవతారక్షణా
ర్థ ప్రాదుర్భవ మాదిశేషునవతారంబంట వింటిం జుమీ,

నట్లువ వేళయందును నాయొడలన్ ధరియించుకొన్న పూఁ
బట్టములొక గిసాలయవిభూషణతో విట నచ్చి సన్నిధి
మెట్టనడానికే దగి మే లొనఁగూడెను పిమ్మట పి
యిట్టికృతి మహేంద్రునికి నెంతటి చిన్నతనమై మూచినే.

ఇది గంగాజలకేళిఁ దేలి వివిలో నే కల్పకచ్ఛాయనో
నుదనారాధనఁ జేయువేళ సుమి మామా యిట్టసంసిద్ధి క
య్యదనుక నైత మతిక్రమించెడిని జా శానేని మంత్రగటన్
దుది వాహ్యళికి నైన నందుకొనఁబొదున్ దోడిస్వకాంతలక.

లీలాతాండవ మాపయిన్ జరుగు హళిన్ దివ్యలావణ్య వ
స్త్రలంతారధగర్భగప్రభల దేహచ్ఛాదనల్ గాగఁ ద
ద్వేషాభంగు భంగికాప్రకటనన్ దేవర్షి బ్రహ్మలే
సోలం జొచ్చెద నీ ఘృతాచి ప్రథమస్తోత్రార్థ తత్త్వికడలన్

నరలోకమ్మనకున్ సుదుర్లభము స్వర్ణస్వప్నరూపమ్మ మా
సురలోకమ్మ సుఖమ్మ నికవేదకుకొంచున్ వచ్చియున్ వెనకకున్
మఱిలింపంబడుచుండ నేమి నరజన్మ బెట్టి భోగిత్యమే
తెఱఁ గైపోయిన దెంతగా వగచునో దేవేంద్రుఁ డీ ధిక్కృతిన్.

నీవు గృహస్థుఁ డౌ పెఱుగనరఁడౌ భంగముకాదౌ దేవతా
స్త్రీవిషయమ్మనన్ బరసతీవిమాఖవ్రత మింద్రుఁడంపె నా
జ్ఞావిధి వచ్చియున్నయది సన్నిధి క్షేప్తమెలర్పకుండినన్
భోవును పాపమాగ్రహము పూనకు మేమనుచుంటిలక్షణా!

ఈపు ఘృతాచి వైన మత యెవ్వతెవేని పిశాచి వైన నా
క్రేవల నొక్కటే యసృతకల్పిషమున్ సహింపచోచ నిన్
దేవవిభుండు చుచు తెలు దిశ్యులతో దివినున్నవాడె? యా
రావణుచేత లంకను చెఱు బడియుండరాటే మృషాకృతి.

దివిదాకన్ బనిలేదు పో భువిని వ్రాదేశమ్ము మాత్రమ్ము నీ
వవలం బోయెదె నే ననుజ్ఞ యిడ కాహా! యింగితజ్ఞాన శూ
న్యపు నీ కాటయెగాక యెంత యవమానవ్రాపునిం జేయుచుం
టివి యయ్యుండ్రునిగూడ చేర ననుకొంటే నిన్ను నీపారమున్.

నిర్యత్నంబుగ వింటి పైకకుసుచుండెన్ జేయి యాశ్చర్యమా
శ్చర్యం బంత సమాధి భంగ మయి యజ్ఞధ్వంసినీతాటకా
చర్యాలాపన బుద్ధి కేర్పడియె నిస్సందేహ మీ వేనొ దు
షాకర్యలోచనయా నిశాచరివి స్వర్గస్త్రివే దుర్బాషిణీ.

భిరజిహ్వసహితంబుగాగ వికృతాకారం బెదో కంటి ముం
దరగా నాడునె నిర్నిమిత్తముగ సంధానమ్ము గావించునేన్
శరమున్ జాపముకట్టె యొక్కనిముషానన్ గాఢరూపమ్ముతో
నొలుగున్ నీనిజరూప మప్పటిను బాహున్ దాటకన్ బోలుచున్.

జీవధనమ్ము దక్కినది స్త్రీవగుటన్ వధియింపఁ జమ్ము నీ
త్రోవను బొమ్ము నీదు కలరూ పెఱిగించుక రాకుమీ కుటీ
రావరణమ్ముచాయఁ గల నైసను గాని సహింప వింక నా
యీవిలు నమ్ము లేను సహించిన నిన్ సరమాంసభక్షిణీ.

నిక్కపు దేవకాంతవలెనే కనుపట్టెనె కామరూప మా
రక్కసియా యిదే ఋషిపరంపర నిత్య మెఱుంగఁ జెప్పు నా
ముక్కడియయ్యెనేఁగఁడుమోసముతండ్రి' యదేమిరూపమా
ముక్కొకదూలమే యదియ మూలమొకో నరవాసనంగొనక

అశ్రమభూములందు ఋషుల డెడుమాటయుమాటగూడదూ
రశ్రవణముఁ జేసి యది రాక్షసజాతి కెఱుంగఁ దెల్పు నా
విశ్రవసుండు దీని కిడ విద్యను దాని నొరుం డెఱుంగఁ డ
న్యాయ మింక నీయసురులందున లేనటులక విధించుటక.

ఘోషిషురాల కానా

యాపన్నంబలెనె యేదో యాడఁగనుంటే

యీపసిది నెందఱెందఱి

నాపొట్టం బెట్టకొంటి వన్యాయముగక.

ఏ దురుపద్రువక్రియకొ యే నిటు వచ్చినదాన గాను మీ
పాదములాన! మీరలు స్వభావముగాగనె దేవతాప్రియుల్
గాఁదఱుచుక వినంబడును గాన సురాంగనవేష మూనితిక
గా దన నాకుమాత్ర మిది కావలెనే కరుణింపఁగావలెక.

అబ్బందారకకోటి సర్వమును మా యంతఃపురీదాసదా
సీబ్బందం బిఁక నందులోవలి ఘృతాచీ దేవదాస్యాకృతిక
నేఁ బూనక మది నెఱిగి స్థితి కాని నీవు గుర్తించి నా
కీబాధక దొలఁగించివెచితివి నీవే యీ మనోదేహముల్.

నీచెలిమి గడింప మావణించుక నచ్చిన నాఘృతాచిపా
 త్రోచిత మైనభావ నుపయోగ మొనర్చెడిట్ల సర్వవి
 ధ్యాచరణం బొనర్చితి దయామయు లీర లెఱుంగ లేరె నై
 వై చెటలాడు ప్రేమ కిఁకఁ బాపము పుణ్యమటన్నశంకయే.

తోడ నచ్చి ఫలంబు లేనె కొనితెత్తుక లేర చేదోడు వా
 దోడై యూర్తి శ యూడిపడ్డ దనిపింతుక జూడరా నక గృహం
 జూడక గావలెగాని యెంత యయినక జూపించి సంసారపుం
 జూడక మాటికి నొక్క క్రొత్తరుచి నాస్వాదింపఁగాఁజేతురా

నరమాంసాశన మింతతో విడుతురా నావైవ మం చెంతురా
 చరణం బుటి వచింతురా యెడిలిపంచస్రాణముల్ నీవెరా
 పరిచర్యావర మీయరా వలపు నిల్పక శక్యమే గాదురా
 కరుణం బోలవురా యొకించుకయినం గానీ తపోధ్యానముల్.

మాయన్న యిడిన నా మాణిక్య గృహమున

నో మోహనా! మన ముందమింక

దాచుకొందునుర శుద్ధాంతంబునక నిను

సౌందర్యమధుకలశంబ రమ్మ

విహరణమ్మునకైన వెడల నీయను జమా

ఒంటిగా నే వెచువెంటలేక

చొక్కుదు లేరె యీశ్వరపాణఖాగోగ

లీలామయుండవై లిప్తులిప్తు

నోచి పుట్టిచి వట్టె యెండులకుఁ బేద
 నీలమఱదిచి త్రిభువఁజేత యైన
 రావణబ్రహ్మ బావమఱంది ఎఱుమ
 పెరిలో నెఱ గొప్ప యదృష్టరేఖ !

ఓయీ ! యెట్టిశాచరీహతకయో యోజించితే దీని యీ
 మాయావాగ్నిరల్కడగులొకని రహమాహా త్వముల్ వాసియ
 న్నాయంబైరిట నెందఱెందఱొబ్బుచుల్ నాతండ్రి 'యేమేనియున్
 బ్రాయశ్చిత్త మొనర్తువే యదెయెదో వాక్రువ్వబో నుంటివే.

సత్యము నొప్పుకొంటి ననుఁబంపఁగఁ జేయిఁక రాదుగానిదాం
 పత్యముగూడనా మనకుఁ బాతకి చూచితె యీచరాసుర
 శత్రువు మట్టు లుండ విచనైనను నే విననేర నిట్టిదు
 మ్మౌత్యపుచూట పాపచగ్రహిణి ప్రకృతంబుననో వ్రతస్థుడను.

రోషింకఁ ఫలమేమి నీశ్రవణనిరూపంబె యాఁగావుతఁ
 నీదూరశ్రవణముతోడ నిక సంతో నీపసింబట్టుట
 గాదా ఘ్రాణముగూడఁ జూడు పరమాకాశమునన్ నీదు వ్యా
 పారం బంతయు నీకె యెంతటిభయోత్పాతంబుగా నుండు.

